

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník VII (2015), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Vedecké kolégium/Advisor board: Reimund BIERINGER (Leuven, B) – Georg BRAULIK OSB (Wien, A) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Massimo GRILLI (Roma, I) – Leslie HOPPE OFM (Chicago, USA)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava)
Redaktor pre recenzie: František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie)
Výkonný redaktor: Martina KORYTIAKOVÁ (Roma, I)

Redakčná rada/Editorial board: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Juraj FENÍK (Košice) – Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Košice) – Peter JUHÁS (Wien, A) – Branislav KLUSKA (Ružomberok) – Róbert LAPKO (Košice) – Libor MAREK (Detroit, USA) – Jaroslav RINDOŠ (Bratislava) – Milan SOVA (Bratislava) – Jozef TIŇO (Bratislava) – Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Dušan Rončák
Obálka: Martin Mičko

Na príprave publikácie sa podieľali aj Lionel Goh, Dagmar Kráľová FMA a Lucilla Tongeľová SDR.

Príspevky v slovenčine, češtine a v angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Upresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 12/2015.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Recenzie

ČAJA, Andrej Mária: *Panna Mária vo Svätom písme. „Ale Mária zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci a premýšľala o nich.“ (Lk 2,19)*, Nitra: Gorazd, 2015. 319 s. ISBN 978-80-89481-32-3.

Dielo Andreja M. Čaju systematicky prezentuje čitateľom bohatstvo biblického zjavenia o Panne Márii. Osvetľuje a zdôvodňuje teologickú náuku o nej prostredníctvom exegézy biblických textov, ktoré sa na ňu vzťahujú nielen v Novom zákone, ale rozoberá aj mariánske predobrazy prítomné už v Starom zákone.

Po úvodnej, metodologickej časti monografie sa venuje postave „ženy“, matky Mesiáša, v Starom zákone (s. 19-58). Najprv analyzuje text prísľubu protoevanjelia z Knihy Genezis (Gn 3,15), potom Izaiášovu predpoveď: „Hľa, panna počne a porodí...“ (Iz 7,14) a napokon prorocstvo Micheáša (Mich 5,1-2). Tieto predpovede, ktoré tradícia od počiatkov interpretovala ako mariánske, dopĺňa starozákonnými symbolmi Panny Márie, akými sú: dcéra Siona, archa zmluvy, chudobní Jahveho či múdrosť.

V druhej, najrozsiahlejšej časti monografie (s. 59-217) interpretuje mariánsky aspekt evanjeliových správ o Ježišom detstve, a to počnúc zvažovaním historicosti týchto biblických textov a vzťahu Panny Márie k božsko-ludskému pôvodu Ježiša, cez zvestovanie Panne Márii (Lk 1,26-38), návštevu u Alžbety (Lk 1,39-45), Magnifikat (Lk 1,46-56), utrpenie svätého Jozefa (Mt 1,18-25), narodenie Ježiša Krista (Lk 2,1-7), zvestovanie pastierom (Lk 2,8-20), obriezku a udelenie mena (Lk 2,21), predstavenie Ježiša v chráme (Lk 2,22-40), drámu Svätej rodiny v Matúšovom evanjeliu (Mt 2,1-23) až napokon po príbeh straty dvanásťročného Ježiša v chráme (Lk 2,41-52).

V tretej časti (s. 219-278) rozoberá evanjeliové perikopy, v ktorých je Panna Mária prítomná počas Ježišovho verejného účinkovania. Konkrétne ide o texty: svadba v Káne (Jn 2,1-12), Ježišovi príbuzní a utvorenie novej duchovnej rodiny (Mt 13,55-56; Mk 6,3; Mk 3,31-35; Mt 12,46-50; Lk 8,19-21), vrátane chvály Ježišovej matky (Lk 11,27-28) a Márie pri kríži (Jn 19,25-27).

V záverečnej, štvrtej časti (s. 279-297) sa autor venuje prítomnosti Panny Márie v ranej Cirkvi, najprv vo večeradle (Sk 1,14) a napokon vo vízii ženy odetej

slnkom v Zjavení svätého Jána (Zjv 12,1-6.13-18). Mariánsku interpretáciu apokalyptickej ženy spätne porovnáva s dôležitými biblickými textami dejín spásy, ktoré sa vzťahujú aj na Pannu Máriu.

Napokon autor uvádza zoznam použitých skratiek, bohatú cudzojazyčnú bibliografiu (s. 305-313) a podrobný obsah monografie.

Po formálnej stránke je monografia spracovaná vynikajúco. Obsahovú vyváženosť dopĺňajú prehľadné tabuľky s porovnaním biblických textov. Precízna štylizácia uľahčuje porozumenie súvislostí, aj keď sa v jednotlivých kapitolách, vzhľadom na pestrú paletu rozoberaných biblických úryvkov, nepoužíva podobné členenie na podkapitoly. V úvode každej kapitoly, ktorý je zameraný na primárnu analýzu príslušného mariánskeho biblického úryvku, je spravidla uvedenie do jeho historicko-sociálneho kontextu a následne schematická štruktúra perikopy. Autor väčšinou vychádza zo stručnej charakteristiky kľúčových pojmov daného úryvku. V rámci teologického výkladu sa podrobnejšie venuje jeho typológii, s prehľadne uvedenými paralelizmami z kánonickej perspektívy, ktoré dopĺňa komentármi cirkevných otcov, citovaním významných mariológov, najmä pokoncilového obdobia, ako aj odborníkov zo súčasnosti. Toto jeho úsilie je zamerané na podloženie a zosúladenie aktuálnej exegézy biblického textu s príslušnou teologickou pravdou, ktorá sa vzťahuje na Pannu Máriu. Andrej M. Čaja uvádza, že v monografii používa tzv. exegetickú metódu *sybállō* (z gr. *dať spolu, zvažovať, konfrontovať*; s. 12-14). Vzhľadom na inštrukciu Pápežskej biblickej komisie *Interpretácia Biblie v Cirkvi* (ďalej len *IBC*), by snáď bolo príliehavejšie hovoriť iba o metodologickom postupe *sybállō* (s. 16-18), ktorý bol v monografii uplatnený. Hodnotná konfrontácia biblických statí, v zmysle vykladania Svätého písma pomocou samotného Písma (s. 11), o ktorú sa autor v monografii neustále usiluje, má v súčasnosti čoraz väčšie uplatnenie v plodne sa rozvíjajúcej kánonickej exegéze (porov. *IBC*, s. 53-56). J. Ratzinger, na ktorého sa autor v tejto súvislosti odvoláva (s. 11, 17-18), uplatňuje vo svojich biblicky zameraných dielach práve kánonický prístup.

Autor si je vedomý, že s rýchlym rozvojom biblických vied je nevyhnutné neustále prehľbovanie teologických disciplín, konkrétne aj obohacovanie mariológie o nové poznatky, ktoré prináša súčasná biblická exegéza. Najmä v teológii sa dnes interdisciplinárny dialóg javí nevyhnutným pre adekvátny vedecký rozvoj každého jej odvetvia. Avšak vzájomná konfrontácia vedeckých disciplín, nasmerovaná k ich harmonizácii, obvykle prináša so sebou aj určité riziká, ktoré sa rozsiahlosťou riešenej problematiky môžu zväčšiť. Keďže dielo *Panna Mária vo Svätom písme* sa zaoberá všetkými textami, ktoré mariológia vzťahuje na osobu Panny Márie, je prirodzené položiť si otázku, do akej miery je možné v predloženej forme vyčerpávajúco obsiahnuť celú problematiku, a to v rozpätí od liberálnej exegézy, ktorej sa autor dotýka, až po exaktnú katolícku exegézu dneška. Rovnako náročným

sa javí zosúladovanie výsledkov súčasnej biblickej exegézy vo vzťahu k dielam mariológov, a to od komentárov cirkevných otcov až po súčasných autorov. Taktiež je v hre bohatstvo samotných biblických textov, počnúc ich literárnym zmyslom (*sensus litteralis*) a duchovným zmyslom (*sensus spiritualis*) a končiac ich plným zmyslom (*sensus plenior*), čo napokon v našom prípade implikuje nielen duchovné, ale i ľudské bohatstvo osoby Panny Márie. Napriek týmto rizikám, je potrebné oceniť, že sa autor pokúsil prehľadne predstaviť interpretácie všetkých mariánskych textov Biblie a čeliť aj citlivým otázkam, ktoré sa v posledných desaťročiach v ich exegéze vynorili.

Na rozdiel od teologickej stránky monografie, ktorá je spracovaná excelentne, exaktná biblická exegéza si vyžaduje odpovede na otázky, ktoré nie sú jednoznačne doložené literárnym zmyslom posvätného textu, nechať otvorené. Exegéza totiž, ako hovorí dokument *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, má dogmatickej teológii pomôcť nezamieňať ľudské s božským, alebo to, čo je historicky podmienené ľudským spôsobom vyjadrovania, považovať za zjavenú pravdu (porov. *IBC*, s. 114). Samozrejme, nie je jednoduché spojiť teologickú bravúrnosť s autentickou vedeckou slobodou v exegéze, ku ktorej nás pobáda samotné Písmo.

Mimoriadne treba oceniť aj autorovu snahu o dialóg hodnotnej patristickej interpretácie so súčasnými biblicko-teologickými pohľadmi. Možno by bolo obohatením doplniť pohľad na Pannu Máriu aj z dynamického hľadiska, v duchu Koncilu, ktorý hovorí, že „preblahoslavená Panna napredovala na ceste viery“ (*Lumen Gentium* 58). Vzhľadom na možnosť bohatého využitia monografie v pastorácii a na antropologickú senzibilitu dnešnej doby, by stáť za zváženie väčší dôraz na interpretáciu literárneho zmyslu posvätných mariánskych textov. Poskytuje totiž pohľad na Máriinu solidaritu s človekom, ktorú si vtelením zvolil aj jej Syn (ako príklad môže poslúžiť monografia od Elizabeth Johnson: *Truly Our Sister. A Theology of Mary in the Communion of Saints*, The Continuum International Publishing Group: New York, 2003, alebo odborné články k tejto tematike od Lucia M. Pinkusa, Josého Garcíu C. R. Paredesa, Piera M. Puglisiho a pod.). Exegéza literárneho zmyslu posvätných textov zároveň ponecháva priestor pre ťažko jednoznačne zodpovedateľné otázky, a tým aj pre tajomstvo a dialektiku Máriinej veľkosti a jednoduchosti, plnosti v milosti a ľudskosti, ktorá ju robí blízkou nám všetkým. Ale to už zaiste presahuje cieľ tohto diela.

Monografia Andreja M. Čaju je zaiste vítaná pre štúdium mariológie, ako aj pre širšiu odbornú čitateľskú verejnosť a autorovi zaň patrí úprimná vďaka. Veď predstavuje dielo, ktoré popri teologickej monografii Jany Moricovej: *Mária Sprostredkovateľka* (KU: Ružomberok, 2008) ponúka kvalifikovanú orientáciu

práve v biblickej mariológii a ktoré nám na Slovensku, s jeho vzácnou mariánskou tradíciou, doteraz chýbalo.

*Dagmar Kráľová FMA
Kremnická 17
917 01 Bratislava*

Contents

Treaties

Jeremy CORLEY

Tripartite Creation in Sirach 16:26–17:4 155-184

Blažej ŠTRBA

Boundless Is God's Forgiveness? The Hebrew Root *slh* and Its
Greek Translations as an Essential Element of the Old Testament
Theology of Forgiveness 185-219

Juraj FENÍK

Temporarily Barren: Elizabeth and the Transformation of Women
in Luke's Gospel 220-247

Ladislav TICHÝ

"Be Merciful" (Luke 6:36) in the Context of the New
Testament 248-264

Dagmar KRÁĽOVÁ

"For His Mercy Is Everlasting". An Outline of the Correlation
between Integrity and Mercy in Selected Biblical Characters and
Its Clarification from the Psychological Point of View 265-282

Abstracts and reviews 283-306

Communications and references 307-310

Obsah

Štúdie

<i>Jeremy CORLEY</i> Tripartite Creation in Sirach 16:26–17:4	155-184
<i>Blažej ŠTRBA</i> Bezhraničné Božie odpustenie? Hebrejský koreň <i>slh</i> a jeho grécke preklady ako základný prvok teológie Starého zákona o odpustení	185-219
<i>Juraj FENÍK</i> Dočasne neplodná: Alžbeta a premena žien v Lukášovom evanjeliu	220-247
<i>Ladislav TICHÝ</i> “Bud’te milosrdní” (Lk 6,36) v kontextu Nového zákona	248-264
<i>Dagmar KRÁĽOVÁ</i> “Lebo jeho milosrdenstvo je večné”. Náčrt korelácie integrity a milosrdenstva u vybraných biblických postáv a jej osvetlenie z psychologického hľadiska	265-282
Abstrakty a recenzie	283-306
Správy a oznamy	307-310